

Nadányi János

(Körös-Nadány [Körös-ladány], 1642?–Nagybajom, 1707. július 8.)

Florus Hungaricus (címlap).
Amszterdam, 1663.
Szegedi Egyetemi Könyvtár

A nemesi születésű Nadányi János a 17. század közepén igen hosszú időn át, 1656–1662 között tanult németalföldi egyetemeken, Utrechtben, Franekerben és Leidenben, Amszterdamban pedig felkereste az idős Comeniust. Megfordult Angliában is, majd Franciaországon és Svájcban keresztül utazott haza. Minthogy családja közben politikai okokból elszegényedett, 1666-tól a nagyenyedi kollégium tanára lett. Diákjai nem szerették, botrányos körülmények között távozott katedrájáról 1678-ban. Ekkor elhagyta Erdélyt, élete hátralévő három évtizedében a Partiumban működött mint kálvinista lelkész.

Édesatyja már 1656-ban olyan tanulmányi utasítással látta el a külföldi tanulmányútra induló fiát, amelyben antik és humanista történetírók tanulmányozását ajánlotta a figyelmébe. E történetírók között a késő antik Lucius Annaeus Florust nem említette ugyan, ám a Római Birodalom királyság-, köztársaság- és császárság-kori történetét is kompendiumba foglaló, a régi századokban igen népszerű és az iskolákban is tanított historikus a történeti érdeklődésű Nadányi János legfőbb mintaadóójává vált. A kötődést már főművének címe is kifejezi: a magyar történelmet a hun kezdetektől I. Lipót trónra lépéséig elbeszélő történeti munkája *Florus Hungaricus* címmel jelent meg latinul (Amszterdam, 1663), majd rövidesen kivonatolva és adaptált angol fordítása is elkészült (London, 1664). A latin történetíró neve egyébként is fogalomná vált a régi Európában: az egy-egy nemzet történetét tömören, ugyanakkor mégsem szigorú didaktikus szempontok szerint, hanem szellemes, ötletes megfogalmazásban összefoglaló történeti áttekintéseket mintegy műfaji megjelölésként illették a *florus* névvel, készült *Florus Anglicus*, *Florus Polonicus*, sőt *Florus Danicus* is. Nadányi az antik eredeti eszmei összetevőinek és stilisztikai megoldásainak hatását egyaránt felmutató *Florus*ának tárgyi tekintetben Antonio Bonfini és Istvánffy Miklós történeti művei a legfőbb forrásai, a közelmúlt történetét tárgyaló záró szakaszokban pedig a politikai eseményekbe sodródó atya családi emlékei is szerepet kaptak.

Nadányi János műve sem az első, sem a legnagyobb hatású, sem a legeredetibb, sem a legértékesebb magyar történeti összefoglaló. Jelentősége abban áll, hogy egy 17. század közepén Európa-szerte divatos történetírói trendbe illesztette és a korabeli nyugat-európai közvélemény számára kivonatolva hozzáférhetővé tette elődeinek megállapításait.

Kecskeméti Gábor
MTA Irodalomtudományi Intézet

Ajánlott irodalom: Herepei János: Az öreg Comenius néhány magyar híve: Magyar diákok Amszterdamban. In *Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez III.* (Művelődési törekvések a század második felében. Herepei János cikkei.) Szerk. Keserű Bálint. Budapest–Szeged, 1971.; Bartoniek Emma: *Fejezetek a XVI–XVII. századi magyarországi történetírás történetéből.* Bp., 1975.; Nadányi János: *Florus Hungaricus – A magyar Florus* (1663). *Studia ad philologiam classicam pertinentia quae in Aedibus Universitatis Debreceniensis rediguntur*, 11. Debrecen, 2001.

Versegly Ferenc

(Szolnok, 1757. április 3.–Buda, 1822. december 15.)

Versegly Ferenc – Pontozó modorú rézmetszet. Blasius Höfel (1792–1863) (Megjelent: *Hazai Tudósítások*, 1825.) PIM

Az esztéta, nyelvész, költő és író Versegly pesti és egri gimnazista évei után 1771-től egri papnövendék volt. 1778-ban a pálos rendbe lépett, 1779–1784 között a budai egyetemen tanult, Bessenyei György köréhez csatlakozott. 1781-ben pappá szentelték, 1784-től pesti magyar hitszónokként működött. Rendje feloszlata után, 1786-tól óbudai helyőrségi lelkész, 1788-ban a tábori főpap titkára a török háborúban. Megbetegedve Budán telepedett le, alkalmi nyomdai, fordítói munkákat vállalt. 1794 júliusában Hajnóczy József beszervezte a magyar jakobinus mozgalomba, 1794 decemberétől 1803 augusztusáig raboskodott. Szabadulása után főúri nevelő, 1806-tól József nádor magyar nyelvmestere volt, az egyetemi nyomdának fordított, szerkönyveket, szótárakat gondozott, a Helytartótanács megbízásából tankönyveket írt.

Faludi- és Ovidius-imitációi és késő barokk vallásos énekei után az 1780-as években könnyed rokokó dalokat írt, átdolgozta Herder, Lessing, Kotzebue, Klopstock, Goethe és mások verseit német dalgyűjteményekből. Jozefinista, deista, polgári utilitarista prédikációiban a tolerancia, az egyháztól elválasztott laikus állam mellett érvelt. 1790-ben a rendekhez írt disztichonos röpiratokban az ipar, a kereskedelem, az

„elmeszabadság” pártolását sürgette (*A magyar hazának anyai szózatya*), a magyar nyelv jogaiért felszólalókat ünnepelte (*Emlékeztető oszlop*).

A fogságból való szabadulása után megjelent *Rikóti Mátyás* című satirikus eposza (1804) a provinciális barokk versfaragás stílusparódiája, a nemesítve gyönyörködtető, természetű költészet eszményítése. Kiadta Horatiust imitáló ódáit, La Fontaine, Voltaire nyomán írt humoros és satirikus verses meséit, dalszövegeit. Társadalmi és lélektani regénykísérletei – köztük például a Mikszáth Kálmán által nagyra becsült, rousseau-iánus *Gróf Kacsaifalvi László* (1808) – külföldi minták adaptációi. *A tiszta magyarság* (1805) Révai Miklós nyelvtudományi nézeteit vitatta, a régi nyelvállapot helyett a közsokásra alapozott, az etimologikus helyesírás helyett kiejtés szerinti ajánlott. Esztétikai főműve, a latin nyelvű *Analytica institutionum linguae Hungaricae* (1816–1817) kora művészetét az antikvalitással egyenrangúnak tekintette. Foglalkozott a Káldi-féle bibliafordítás nyelvi modernizálásával, Tassót, Voltaire-t fordított, magyar nyelvű kantiánus filozófiai szótárt szerkesztett.

Versegly a rokokó világiasság és a jozefinista reform-katolicizmus fokain jutott el a deista filozófiáig és a nemzeti politikával összekapcsolt magyarnyelvűségi programig, de meghurcoltatása után nem hangoztatta többé nyíltan nézeteit. Esztétikájában antik, francia klasszicista és német racionalista elméletek összegződtek felvilágosult, az érzékenységre is nyitott polgári klasszicista ízlésiránnyá.

Kecskeméti Gábor

MTA Irodalomtudományi Intézet

Ajánlott irodalom: Császár Elemér: *Versegly Ferencz élete és művei*. Bp., 1903.; *Versegly Ferenc*. Szerk. Kisfaludy Sándor. Szolnok, 1957.; Szauder József. *A romantika útján*. Bp., 1961.; *In memoriam Versegly Ferenc*. 1–6. Szerk. Szurmay Ernő. Szolnok, 1973–2003.; Margócsy István: *Versegly Ferenc esztétikája. Irodalomtudományi Közlemények*, 1981.; Deme Zoltán: *Versegly könyvtára*. Bp., 1985.; Rékasy Ildikó: *Versegly Ferenc-bibliográfia*. Szolnok, 1994.